

MILJØVERNDEPARTEMENTET

Fagsamling landskap kartlegging og metodeutvikling

Bakgrunn og hensikt

Seniorrådgiver Liv Kirstine Mortensen,
Oslo 8. desember 2011

Foto: Marius Ojane

Velkommen til denne fagsamlingen knyttet til etablering av en **Referansegruppe for landskapskartlegging og metodeutvikling**

Bildet er fra Lofoten, der et landskap med store landformer gjør at folk har bosatt seg i strandsonen, mellom havet og fjellene.

Hvorfor en referansegruppe

Bildet er fra fyret på Utsira

Slik vi skrev i invitasjonen ønsker Miljøverndepartementet å opprette en faglig referansegruppe for landskapskartlegging spesielt knyttet opp mot metodeutvikling.

Det pågår for tiden flere parallelle prosesser vedrørende metodebruk og metodeutvikling innen landskapskartlegging og landskapsanalyse.

I den forbindelse mener vi det er hensiktsmessig med en arena hvor et bredt sammensatt fagmiljø kan belyse og diskutere aktuelle problemstillinger innen metodeutvikling, evaluere prosjekter og vurdere videre aktuelle satsingsområder innen feltet.

Vi er svært glad for at så mange fagmiljøer som arbeider med landskap har takket ja til å være med - og håper denne innledende åpne delen kan bidra til å sette arbeidet i en sammenheng.

Jeg vil ikke si så mye mer om hensikten med å etablere referansegruppen, men ta en gjennomgang av bakgrunnen ved å si litt om historikken og status for landskapsarbeidet i Norge

Initiativet til landskapskonvensjonen ble tatt i 1994 (av kongressen for lokale og regionale myndigheter i Europarådet (CLRAE)).

og den ble vedtatt av Europarådets ministerkomité i 2000

Norge godkjente konvensjonen i 2001 (23. oktober) og den trådte i kraft 1.mars 2004.

Per mars 2011 har 33 land godkjent den

Konvensjonen har bidratt til økt fokus på landskap i politikk og planlegging, noe som har medført etterspørsel etter metoder for kartlegging og verdisetting av landskap.

Det er viktig å huske at;

Landskapskonvensjonen håndterer alt landskap uavhengig av lovverk

Det innebærer at landskap ikke er et tema i tillegg til ulike sektorhensyn, men en integrert del av dem.

Ansvar og oppgaver

Landskapskonvensjonen fastslår at landskapspolitikken er et felles ansvar for nasjonale, regionale og lokale myndigheter.

Miljøverndepartementet er øverste myndighet for Norges landskap og har ansvaret for å følge opp landskapspolitikken og landskapskonvensjonen.

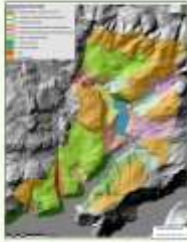
I Norge er det et mål at roller og oppgaver skal fordeles på de ulike forvaltningsnivåene i tråd med nærhetsprinsippet, der beslutningene blir tatt så nær befolkningen som mulig.

Derfor forvaltes ca 84 % av Norges fastlandsareal av kommunene gjennom plan- og bygningsloven

Hva er forpliktelsene vi skal ivareta

Artikkel 5 – Generelle tiltak

- A. Lovgivning
- B. Vern, forvaltning og planlegging
- C. Medvirkning
- D. Integrere landskap i den alminnelige politikken

Artikkel 6 – Særlige tiltak

- A. Bevisstgjøring
- B. Opplæring og utdanning
- C. Kartlegging og vurdering
- D. Mål for landskapskvalitet
- E. Gjennomføring

Hva er så forpliktelsene vi skal ivareta?

Landskapskonvensjonen har noen grunnforutsetninger (generelle tiltak) i artikkel 5 som skal følges opp blant annet gjennom de særlige tiltakene artikkel 6 peker på:

Arbeidet med metodeutvikling for landskapskartlegging er spesielt knyttet opp mot artikkel 6c om kartlegging og vurdering, og er et nødvendig underlag for å kunne gjennomføre mange av de andre

Jeg har dessverre ikke tid til å gå i gjennom den detaljerte ordlyden, men artikkel 6c innebærer at vi har forpliktet oss til, med aktiv medvirkning fra de interesserte parter ;

- i å kartlegge egne landskap over hele territoriet,
- ii å analysere landskapenes karakter og hvilke krefter og trusler som fører til at de endrer seg,
- iii å merke oss endringene,

og foreta en vurdering av landskap som er blitt kartlagt på denne måten, der det tas hensyn til den særlige verdi interesserte parter og den berørte befolkningen tillegger dem.

Miljøverndepartementets virkemidler omfatter

- Nasjonale føringer i stortingsmeldinger
- Lovutvikling
- Metodeutvikling
- Avgjørelse av enkeltsaker (innsigelser og klager)

Pilotprosjekter og ulike forsøk har og er viktige for å utvikle veiledning og retningslinjer på regionalt og nasjonalt nivå.

Det norske landskapet er i endring.

Norge står ovenfor landskapsmessige utfordringer som en følge av

- økt aktivitet i energisektoren (vindmøller, småkraft og store overføringsledninger)
- driftsendringer i jordbruket (økt gjengroing)
- tiltak innen samferdsel
- masseuttak og gruvedrift
- fortetting og sentralisering
- samt lokalisering av reiselivsbedrifter og fritidsbebyggelse i kyst-, fjord- og fjellområder.

Dette krever verktøy for kartlegging og vurderinger av landskapsvirkninger.

Direktoratet for naturforvaltning og Riksantikvaren har på oppdrag fra Miljøverndepartementet utarbeidet to veiledere som bygger på rapporten "Landskapsanalyse – fremgangsmåte for vurdering av landskapskarakter og landskapsverdi" fra 2010.

Vi har også fått utarbeidet et forprosjekt omkring "Landskapskartlegging i Norge - metodikk og strategi" .

Rapporten belyser behovet for metodeutvikling og systematisk kartlegging av hele landet, samt hvordan en nasjonal kartlegging kan utføres på et hensiktsmessig detaljeringsnivå.

Staten sentralt har forpliktet Norge til å iverksette landskapskonvensjonen, men i hovedsak er det lokalt og regionalt den må følges opp.

Mange av de viktige virkemidlene for oppfølging av landskapskonvensjonen, som plandelen av plan- og bygningsloven med regelverket for konsekvensutredning, kulturminneloven og naturmangfoldloven, ligger til Miljøverndepartementet. Vi har derfor muligheten for å se virkemiddelbruken i sammenheng.

I tillegg samarbeider vi nært med de andre departementene som har sektorlover som gir rammer for tiltak som også kan påvirke landskapet.

Men uansett. Det samlede instrumentet er plan- og bygningsloven og der er det kommunene som er hovedaktør med fylkesmennene og fylkeskommunene som viktige medspillere og vakthunder.

Det er ikke noe mål i landskapskonvensjonen å hindre endringer eller å "fryse fast" bestemte landskap.

Tvert i mot skal konvensjonen hjelpe oss til å etablere et system som håndterer de endringene som uomtvistelig kommer. Slik at vi kan skape/beholde et landskap der folk ser seg tjent med å bo og arbeide.

Konvensjonen forutsetter at myndighetene skal legge til rette for økt kunnskap om og diskusjon av landskapet

Og at vi skal ha et bevisst forhold til landskapet/omgivelsene når vi planlegger og bygger.

Det som er mest positivt med Landskapet som planleggingstema er at det er en felles arena der alle møtes på like vilkår, - leg eller lærd - det ligger i definisjonen:

"Landskap" betyr et område, slik folk oppfatter det, hvis særpreg er et resultat av påvirkningen fra og samspillet mellom naturlige og/eller menneskelige faktorer.

Krav til kunnskapsgrunnlaget i planleggingen vil øke framover
Dette gjelder også for landskapet

Stort behov for anerkjente og etterprøvbare metoder for beskrivelse av landskap

Nødvendig med metoder for å visualisere konsekvenser tidlig i planprosessene.

Viktig med åpenhet og medvirkning tidlig i planprosessene

Det er i større grad krav/behov for å vurdere ting i sammenheng, for eksempel hensyn landskap, natur, kultur og krav til nærmiljø

Fylkeskommunen og fylkesmannen i Hordaland samarbeid i 2007-2009 med fire kommuner, Granvin, Samnanger, Sund og Lindås, med å prøve ut ulike metoder for å ta hensyn til landskap inn i kommuneplanleggingen. Med bakgrunn i prosjektet er det utarbeidet en veileder med "Råd om landskap i kommunal planlegging"

Konklusjon fra prosjektet i Hordaland er at landskapsvurderinger må inn som tema i kommuneplanen og at landskapsanalyse bør brukes som verktøy for lokalisering og utforming av utbygging.

Hordaland jobber aktivt med å operasjonalisere landskapsutfordringen i planlegging. De har det siste året fått utarbeidet verdivurdering av landskap i Hordaland fylke, og ønsker å ta den i bruk som et redskap.

Landskap og Landskapskonvensjonen som innsigelsesgrunn

-
- Følgende har innsigelsesmyndighet
- Landskapshensyn
 - Fylkesmennene
 - Fylkeskommunen
 - Landskapsinteresser
 - Riksantikvaren
 - Direktoratet for naturforvaltning
 - Sametinget

Landskapshensyn og landskapsinteresser kan brukes som innsigelsesgrunn.

Vi ser at i de fylkene hvor det er jobbet med landskapskonvensjonen og landskap på regionalt nivå er det flest innsigelser der landskapshensyn brukes som begrunnelse.

Status er at det meste av lovverket er på plass
Det er også gitt en del grunnleggende informasjon om
Landskapskonvensjonen, og kunnskapen brer seg

Det vi nå jobber mye med er å få utviklet gode verktøy for
kartlegging og planlegging for å hjelpe fylkene,
kommunene og andre planleggere med å ivareta de
viktige verdiene Landskapskonvensjonen utfordrer oss i
forhold til.

Her har vi god hjelp av Riksantikvaren og Direktoratet for
naturforvaltning, som sammen med Statens
landbruksforvaltning nok er de viktigste medspillerne våre
i informasjonsarbeidet og i utvikling av planverktøy og
metodikk.

De lærer også opp og bistår fylkesmennene og
fylkeskommunen

Til avslutning

Når det gjelder metodeutvikling for landskapskartlegging er vi i Miljøverndepartementet opptatt av å ivareta at det kan være en felles arena for alle fagfeltene som jobber med landskap som tema.

For oss er det et viktig poeng at Landskap er ikke bare et annet ord for miljø.

Landskap er personlig og inkluderende – fordi vi skaper vår egen opplevelse av det på grunnlag av minner, assosiasjoner og kunnskap.

Det er disse personlige opplevelsene som gir landskapet dets kulturelle og sosiale, så vel som miljømessige og økonomiske verdier.

Vi trenger derfor mer samarbeidet om hvordan landskapskonvensjonen kan implementeres / iverksettes – både i den regionale og lokale planleggingen og i prosjekter.

Det må fokuseres på kapasitetsbygging på alle nivåer.

Vi håper utpøving av nye metoder for landskapskartlegging vil bidra til det.

- og vi gleder oss til samarbeidet med dere.